

# HISTORIE VÍDEŇSKÉ RINGSTRAßE

**Jiří Kupka**

*V současnosti, kdy se často hovoří na jedné straně o koordinaci a multioborové participaci při řešení velkých urbanistických záměrů uvnitř sídel, na druhé straně o neprůhlednosti výběrových řízení a soutěží, stojí za povšimnutí historický příklad plánování a realizace vídeňské Ringstraße, a to jednak díky širokému zapojení nejen mnoha složek tehdejší státní správy a samosprávy ve všech fázích procesu, ale i odborníků a dokonce částečně i veřejnosti (zveřejňování výsledků, výstava, diskuse v médiích). Nejen vlastní soutěž, ale i sám proces plánování a realizování Ringstraße, který stál na třech pilířích – anonymní soutěži, komisi složené ze širokého spektra odborníků a politiků a fondu pro rozšiřování města, který projekt financoval z vlastních zdrojů bez závislosti na veřejných rozpočtech – je zajímavý a dodnes inspirativní. Vždyť kolik bylo jen ve 20. století soutěží na řešení řady problematických míst například v Praze (Letná, Pankrác, Staroměstská radnice), všechny ovšem bez výsledku či zdárného výsledku. Předmětem článku by měl být nástin jednotlivých fází procesu plánování Ringstraße, překvapivě moderního a veskrze úspěšného.)*

Od poloviny 18. století, zejména pod vlivem odstranění pařížských hradeb a vybudování velkého bulváru za Ludvíka XIV. (1676), se ve Vídni opakovaně ozývají hlasy volající po zrušení hradeb a velkolepém rozšíření města. Inspirativní pro rozvoj evropského urbanismu zůstává Paříž i ve druhé polovině 19. století, kdy je za prefekta Georgese Eugéna Haussmanna území města zvětšeno z 3 400 na 7 800 ha, je strženo na 28 000 domů, vytvořeno 95 nových velkolepých ulic, ozeleněných bulvárů a 60 ha parkových ploch. Permanentní diskuse nad početnými projekty městského rozšíření probíhají od první poloviny 19. století také ve Vídni. Teprve v roce 1857 dochází k zásadnímu rozhodnutí, které má vliv nejen na další rozvoj Vídně, ale je podnětné i pro mnoho evropských měst – zrušení opevnění, rozšíření vnitřního města, vytvoření bulváru s reprezentativními budovami a rozsáhlými městskými parky – Ringstraße. Protože se jedná o jeden z největších a nejvýznamnějších projektů tohoto druhu, významný i z hlediska tvorby veřejné městské zeleně, který má velký vliv na podobné akce nejen ve střední Evropě, a protože architektonická soutěž v takovém měřítku nemá ve své době ve středoevropském prostoru obdoby, je i dnes dobré seznámit se s postupem plánování Ringstraße podrobněji. Při porovnání postupu tehdejších komisí s dnešními architektonickými soutěžemi totiž můžeme pozorovat jen nepodstatné rozdíly. Participace různých složek tehdejší společnosti na rozho-



**Alexander svobodný pán von Bach (1813–1893). Rakouský ministr vnitra (1849–1859) se zejména v počáteční fázi výrazně podílel na plánování Ringstraße.**

dování je na svou dobu neobyčejně široká a mediální prezentace této akce je srovnatelná s dnešní dobou. Dá se říci, že soutěž hýbala veřejným míněním Vídeňanů stejně jako celoevropskou odbornou veřejností.

## Politická a administrativní příprava

Politicky byla situace v tehdejší Vídni značně složitá, neboť se zde střetávalo několik často protichůdných zájmů. Roku 1850 získala Vídeň vlastní samosprávu, byla ovšem i centrem Dolních Rakous, hlavním městem Rakouska

a celé středoevropské monarchie a zároveň rezidenčním městem císařského dvora. Všechna tato hlediska bylo potřeba v plánování Vídně zohlednit. Rozšíření města mělo navíc podle tehdejšího ministra vnitra Alexandra svobodného pána von Bacha (1813–1893) sloužit jako symbol centralistické státní ideje. Ministr von Bach správně pochopil význam masmédií a veřejného mínění. Je dokázána Bachova dočasná spolupráce s vydavatelem Die Presse Augustem Zangem. Ještě před započtím vlastních plánovacích úvah vyšla



**Dr. Johann Kaspar svobodný pán von Seiller (1802–1888). Prezident obecní rady města Vídně (1848–1851) a první volený purkmistr (1851–1861) se aktivně podílel na plánování Ringstraße a dalších významných projektů tehdejší Vídně.**

\*) Text příspěvku je kompilací publikovaných textů, zejména soustředěných v rozsáhlém souboru prací Die Wiener Ringstraße – Bild einer Epoche. Die Erweiterung der Inneren Stadt Wien unter Kaiser Franz Joseph (ed. Renate WAGNER-RIEGER, Fritz Thyssen Stiftung).



**Cajetan svobodný pán von Felder (1814–1894). Purkmistr Vídně (1868–1878) se významně a aktivně zapsal zejména do závěrečné fáze plánování Ringstraße.**

z jeho iniciativy v tomto deníku třídílná série článků *Architektonická budoucnost Vídně*.

Původně se na vypsání konkurzu, z kterého by vzešel základní plán rozšíření města, nepomýšlelo. Na ministerské konferenci 17. dubna 1857 vyjádřil císař František Josef I. přání konečně vyřešit otázku rozšíření vnitřního města (*Altstadt*). K tomu měla být sestavena komise, která by sama navrhla základní plán rozšíření, což byl v té době nejobvyklejší způsob. Na ministerské konferenci konané pod předsednictvím císaře 27. června 1857 oznámil ministr vnitra von Bach, že toto přání bylo předloženo předběžné poradě ministerstev vnitra, financí a obchodu. V zasedání ministerské konference 11. července 1857 pak byl předložen spojený návrh těchto ministerstev. Bod 13 šestnáctibodového protokolu hovoří o tom, že bude vypsán konkurz na řešení rozšíření města. K posouzení pořadí zasláných projektů bude vytvořena komise ze zástupců ministerstev vnitra, financí a obchodu, zástupců vojska a policie, delegáta dolnorakouského místodržitelství, města Vídně a odborníků. V příloze pak byly naznačeny hlavní motivy návrhu i s příklady možného řešení základního plánu. Tento spojený návrh ministerstev byl po schválení změn předložen s doprovodným dopisem prezidentem ministerské konference Karlem hrabětem Buol-Schauensteinem (1797–1865) 19. srpna 1857 císaři.

V tomto přípravném období byl hlavní překážkou zejména – jak bývalo obvyklé – postoj vojenských úřadů. V srpnu 1856 centrální opevňovací komise nadále hájila potřebnost opevnění vnitřního města z hlediska boje proti povstaleckým hnutím. Ačkoli se o rozšíření města hovořilo již skoro půl století, byla ještě v prosinci 1856 znovu generálním štábem potvrzena držba glacis včetně všech restriktivních opatření. Došlo dokonce k jeho nákladným úpravám. V komisi byl představitel armády vždy znovu překážkou rozšíření města. Císař však nepřijal restriktivní návrhy vojenské kanceláře a další jednání o rozšíření města probíhaly již bez účasti vojenských představitelů. Přípravou konkurzu proto byly vojenské kruhy zřejmě velmi překvapeny. Naposledy přišly vojenské požadavky na jednání 12. prosince 1857, kdy generální adjutant Karl hrabě Grünne prosazoval s pomocí arcivévody Rainera nějaké změny. Většina návrhů vojenského úřadu však nebyla vyslyšena a 20. prosince 1857 vydal císař bez dalších změn nejvyšší přípis minister-

stvu vnitra, v němž vyjádřil vůli rozšířit vnitřní město, sloučit je s předměstími, povolil zrušení valů, fortifikace vnitřního města a glacis. Armádě bylo ustoupeno jen postavením třech kasáren, aby důležité části města mohly být zajištěny artilerií.

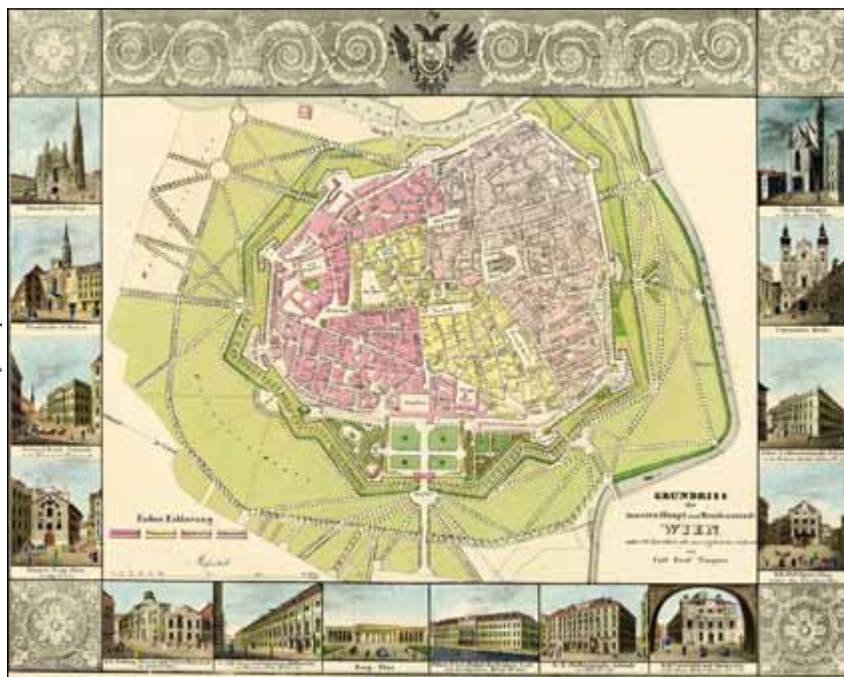
K dosažení základního plánu měl být vypsán konkurz s udáním hlavních zásad návrhu s tím, že v ostatním mají účastníci konkurzu ponechán volný prostor. K posouzení návrhu měla být stanovena komise ze zástupců ministerstev, policie, dolnorakouského místodržitelství, města Vídně a odborníků. Nejlepší projekty měly být oceněny částkou 2 000, 1 000 a 500 zlatých dukátů. Z oceněných návrhů pak měl být vypracován základní plán, který bude dán císaři ke schválení.

Tyto přípravné práce na rozšíření města byly ještě neveřejné, a proto byla veřejnost docela překvapena, když byl tento přípis 25. prosince 1857 v plném znění zveřejněn ve Wiener Zeitung. Tím okamžikem se rozpoutala bouřlivá diskuse o rozšíření města mezi odbornou veřejností i mezi obyvateli Vídně.



Karte von Wien, Carl Graf Yasquez, cca 1830, Wikimedia Commons

**Plán Vídně kolem roku 1830. Kolem hradeb vnitřního města je stanovena 200 sáhů (378 m) široká nezastavitelná zóna, glacis, označená mezníky. V souvislosti s uherským povstáním v roce 1704 je rozhodnuto opevnit i předměstí, tzv. Linea (dnešní Gürtelstraße) chránící předměstí má délku 13 452 m. Později je stanovena nezastavitelná zóna i podél Liney – vně hradeb 100 sáhů (190 m) a uvnitř 12 sáhů (23 m). Kvůli nezastavitelnosti glacis se mohla předměstí rozvíjet až v určitém odstupu od zcela zaplněného vnitřního města. K administrativnímu sjednocení předměstí s vnitřním městem došlo až v roce 1850 a k prostorovému až při realizaci Ringstraße. V roce 1790 bylo v předměstích čtyřikrát více domů než ve vnitřním městě (5 241 domů předměstí naproti 1 312 domům ve vnitřním městě).**



*Plán historického centra Vídně kolem roku 1830 se zakreslením zeleného pásu glacis. Regulaci glacis nařídil ještě jako spoluvládce a velitel vojenského úřadu Josef II. Území bylo srovnáno, byly zřízeny ulice a pěší cesty od městských bran k předměstím. V roce 1776 zde bylo zavedeno veřejné osvětlení, roku 1781 byl zlepšen stav cest a od roku 1786 začala v glacis výsadba stromů, tvořících aleje podél cest. Od počátku 19. století bylo tedy glacis oblíbeným rekreačním místem Vídeňanů. Na vnějším kraji se pravidelně konaly trhy, severně od vnitřního města se nacházelo úložiště dřeva, stavebního i na topení, u přístavu překladiště dřeva a uhlí. Vnější okrajová zóna glacis se stala v první polovině 19. století vedle hospodářských aktivit i místem výstavby mnoha veřejných staveb, pro které nebylo ve vnitřním městě místo. V obvodu Hofburgu jsou na hradbách patrné parkové úpravy z první poloviny 19. století, velké pravoúhlé náměstí s novou bránou (Burgethor) a dvě přiléhající zahrady, soukromá k. k. Kaisergarten (1818) a veřejná Volksgarten (1821–1823).*

## Vytvoření zadávacích podkladů ke konkurzu

Ministr vnitra svobodný pán von Bach nejprve pověřil velvyslance v různých evropských zemích podáním zprávy o podobných urbanistických opatřeních při rozšiřování měst v zahraničí. Dále zajistil plánové podklady pro vypsání konkurzu (nové zaměření a soupis glacis a nové výškové zaměření území vč. soupisu kasemat). K vypracování konkurzního zadání pak byla vytvořena smíšená komise ze zástupců centrálních úřadů, císaře, samosprávy a architektů<sup>1)</sup>. 30. ledna 1858 bylo zadání konkurzu

k vypracování základního plánu rozšíření města dokončeno. Výsledky konkurzu, jednalo se o první mezinárodní urbanistickou soutěž v Rakousku, se měly stát podkladem pro konečné vypracování základního plánu.

## Konkurz

Soutěžní plány – opatřené heslem a zapečetěné – měly být předloženy do kanceláře prezidia ministerstva vnitra nejpozději do 31. července 1858. Doručitel obdržel potvrzení o převzetí dokumentace s patričním heslem. Ko-

mise měla následně vybrat tři nejlepší projekty a odměnit je premií 2 000, 1 000 a 500 zlatých dukátů. Odměněné projekty měly zůstat majetkem státu, zatímco ostatní byly po předložení potvrzení neotevřené opět vráceny.

Zájem, který soutěž vyvolala doma i v zahraničí, předčil všechna očekávání. Do začátku dubna 1858 bylo vydáno zájemcům 509 podkladů k soutěži. Do konce lhůty k odevzdání soutěžních návrhů se v kanceláři prezidenta ministerstva vnitra sešlo 85 soutěžních návrhů.

16. srpna podal sekční šéf na ministerstvu vnitra von Matzinger požadavek jednotlivým dotčeným subjektům na jmenování svých zástupců do posuzovací komise. Tato smíšená komise byla složena opět ze zástupců státní správy, samosprávy, zájmových korporací a odborníků, přičemž byl okruh dotčených orgánů oproti komisi k vypracování konkurzního zadání ještě značně rozšířen.<sup>2)</sup> Všechny zasláné soutěžní projekty byly od 18. října 1858 čtrnáct dní veřejně vystaveny v galerii Akademie výtvarných umění ve Vídni. Výstava měla neobvykle vysokou návštěvnost. Lidé sledovali s velkou pozorností jednotlivé návrhy. Ještě před vyhlášením výsledků zaměstnával konkurz všechny vídeňské deníky, které obsírně informovaly veřejnost o jednotlivých projektech. Výstavou konkurzních projektů se zabývala i zahraniční periodika sériemi článků, ve kterých posuzovaly jednotlivé návrhy (např. Augsburger Allgemeine Zeitung, Morgen-Post), diskuse renomovaných odborníků se rozběhla i v řadě specializovaných časopisů doma i v zahraničí (*Allgemeine Bau Zeitung*, *Deutsches Kunstblatt*, *Zeitschrift des Oesterreichischen Ingenieur- und Architekten Vereins*).

První zasedání posuzovací komise se uskutečnilo 27. října 1858. Nejprve byla stanovena obecná hlediska pro posuzování soutěžních návrhů. Až do devátého zasedání bylo posuzováno všech 85 projektů. Z tohoto obecného posouzení bylo následně vybrá-

1) Členy Komise k vypracování zadávacího podkladu pro konkurz byli pod předsednictvím ministra vnitra Alexandra svobodného pána von Bacha generální adjutant císaře, zástupce dvora, zástupci ministerstva vnitra, ministerstva obchodu, ministerstva financí, zástupce Odboru vodních cest, policie, města Vídně a nezávislí architekti von Förster, von Ferstel, van der Null, von Siccardsburg a von Edelberg (MOLLIK et al. 1980, 115n).  
2) Komise pro vyhodnocení konkurzu zasedala pod předsednictvím ministerského rady na ministerstvu vnitra Josefa barona Lassera von Zollheima. V komisi byl přítomen zástupce ministerstva vnitra, zástupce c. k. vojenské centrální kanceláře, zástupce ministerstva vzdělávání, financí, obchodu, nejvyššího policejního úřadu, dolnorakouského místodržitelství, samosprávy Vídně a stavebního úřadu Vídně, dráhy, hospodářské komory, dvorského stavebního úřadu, Akademie výtvarných umění a dále stavitelé a architekti Oetzelt, Ernst, von Ferstel, von Hansen a Romano von Ringe (MOLLIK et al. 1980, 120n).

no deset nejlepších, které postoupily do užší volby. K té bylo vytvořeno pět subkomisí vždy z pěti členů, kteří posuzovali vždy dva soutěžní projekty podle jednotlivých přesně specifikovaných hledisek (ohledy na průmysl, obchod, vojenské potřeby, vnitřní provoz, praktické potřeby obyvatelstva, veřejné budovy, provádění). Projekty byly posuzovány anonymně, bodovány do tabulek a formulářů podle předem daného klíče, takže lze hodnocení komise považovat za velmi objektivní. V dopise ministru vnitra z 10. prosince 1858 informoval předseda komise o tom, že byly vybrány tři nejlepší projekty bez stanovení pořadí. Protože nebyl žádný z oceněných návrhů uznán za nejlepší, byla cena rozdělena na tři stejné díly. Další šest projektů bylo doporučeno k přiměřenému ocenění, neboť obsahovaly momenty zajímavé pro vytvoření základního plánu. 31. prosince 1858 byly výsledky zveřejněny ve *Wiener Zeitung*.

## Vypracování základního plánu

Protože nebyl žádný ze soutěžních návrhů vybrán jako vítězný, pověřil císař František Josef I. ministra Bacha 25. prosince 1858 vedením porad nad konečným návrhem základního plánu, ve kterém by byly zohledněny myšlenky oceněných projektů. Byla stanovena komise, která měla z předložených návrhů sestavit definitivní základní plán. Vlastní návrhy nezávisle na sobě předložili také sekční rada von Löhr<sup>3)</sup> a profesor von Förster<sup>4)</sup>. Tyto dva nedochované návrhy se pak staly bázi pro jednání komise. Koncept návrhu byl 13. dubna 1859 předložen komisi, do které byli přibráni reprezentanti jiných odvětví, aby bylo možno zapracovat i jejich připomínky.<sup>5)</sup>



Litografie mezi lety 1890–1900, Wikimedia Commons

**Ringstraße kolem roku 1900 – novostavba říšské rady (Reichsratsgebäude), dnes parlamentu. Repräsentativní budova byla postavena podle projektu Theophila Edvarda von Hansena v letech 1874–1883.**



Litografie, Wikimedia Commons

**Ringstraße kolem roku 1900 – Vídeňské divadlo (k. k. Hof-Burgtheater). Stavba byla realizována v letech 1874–1888 podle projektu architektů Gottfrieda Sempera (půdorys) a Carla von Hasenauera (fasády).**

17. května 1859 byl návrh základního plánu předložen k přijetí císaři Františku Josefovi I. 21. května předložil ministr von Bach návrh ke schválení ministerské konferenci pod předsednictvím ministra zahraničí hraběte

Johanna Bernharda von Rechberga. Po diskusi byl návrh s poznámkami k jednotlivým detailům přijat. 1. října 1859 udělil císař schválení s podmínkou zapracování změn v utváření okolí Hofburgu. Změny byly zapracová-

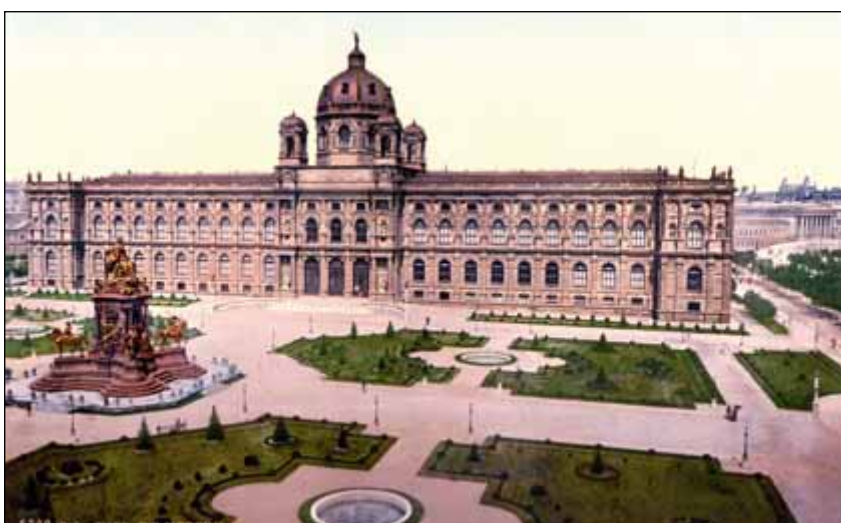
3) Energetickou a rozsáhlou činnost Moritze rytíře von Löhra (1810–1874), sekčního rady na ministerstvu obchodu, je v souvislosti s Ringstraße třeba vyzdvihnout. Kromě toho, že podává vlastní projekt na rozšíření, je členem komise pro zadání konkurzu, posuzovací komise, vídeňské stavební komise a komise pro rozšíření města, úzkého výboru pro vypracování základního plánu i prováděcích a kontrolních orgánů městského rozšíření. (MOLLIK et al. 1980, 339nn).

4) Christian Friedrich Ludwig rytíř von Förster (1799–1863) patří k nejvýznamnějším osobnostem, které mají podíl na plánování a realizaci Ringstraße. Je průkopníkem myšlenky městského rozšíření, sám vypracovává mezi lety 1839–1856 osm takových projektů. V roce 1842 otvírá k tomu diskusi na prvním shromáždění německých architektů v Lipsku. Pod heslem „Výše než krása je cíl!“ bere v úvahu i administrativní, technické a ekonomické aspekty urbanistického plánování. Dříve a lépe než ostatní poznává v souvislosti s pronikavými hospodářskými a společenskými změnami nutnost předvídatého plánování a kontroly. Lze jej tedy bez váhání nazvat nejvýznamnějším rakouským urbanistou, předchůdcem Camilla Sitteho (1843–1903) a Eugena Fassbendera (1854–1923). (MOLLIK et al. 1980, 330nn).

5) V komisi ke konečnému přijetí základního plánu rozšíření města pracoval zástupce ministerstva vnitra, vzdělávání, obchodu, financí, vojenský zástupce, zástupce nejvyššího hofmistrovství, policie, dvora, purkmistr Vídně, zástupce stavebního úřadu Vídně, zástupce Akademie výtvarných umění a architekti von Stache, von Förster a von Siccardsburg (MOLLIK et al. 1980, 150).



*Ringstraße kolem roku 1900 – Vídeňská univerzita. Hlavní budova univerzity na Ringstraße byla vybudována mezi lety 1877–1884 podle návrhu architekta Heinricha von Ferstela.*



*Ringstraße kolem roku 1900 – Vídeňské c. k. muzeum. Monumentální budova Gottfrieda Sempera a Carla von Hasenauera z let 1872–1881 byla na vídeňské Ringstraße slavnostně otevřena v roce 1891.*



*Ringstraße kolem roku 1900 – Vídeňská radnice (Rathaus). Stavba v neogotickém stylu s 103,3 metrů vysokou věží byla postavena v letech 1872–1883 podle projektu architekta Friedrich von Schmidta.*

ny a 3. října 1859 předloženy novým ministrem vnitra Agenorem hrabětem Goluchowskim – po porážce u Solferina 24. června 1859 musel totiž ministr Bach, jehož podíl byl v počátečních fázích politicko-administrativního plánování rozhodující, svůj úřad opustit – císaři k definitivnímu schválení, které bylo uděleno 8. října 1859. Ještě před tím byl dán 3. října návrh základního plánu k posouzení veřejností v denících a časopisech.

Od pověřovacího příkazu císaře Františka Josefa I. přes vypracování základního plánu 25. prosince 1858 k jeho definitivnímu přijetí uběhlo pouhých 286 dní (!), přičemž je třeba vyzdvihnout, že vznikl dobře uvážený, konkrétní a přesto dost flexibilní dokument, který zůstal určujícím podkladem pro více než půl století trvající realizaci Ringstraße.

## Fond

Aby byl tento velkolepý projekt (200 ha) úspěšný, nezávislý na politických změnách, spočíval na třech pilířích – soutěži, komisi (*Stadterweiterungs-Kommission a Wiener Baucommission*) a fondu pro rozšiřování města (*Stadterweiterungsfond*). Fond celý tento velkolepý projekt financoval bez využití peněz z daní, nebyl podřízen kontrole účetního dvora ani státnímu rozpočtu, a proto nebyl ohrožen ani deficitem státních financí. Glacis totiž zůstalo v majetku ministerstva vnitra. Tím, že nebylo prodáno nebo převedeno městu, byl umožněn dlouhodobý rozvoj podle představ císaře a jeho vlády, bez spekulací a zásahů jednotlivců a zájmových skupin. Fond prodával podle základního plánu za poměrně vysokou cenu parcely soukromníkům. Z takto získaných prostředků pak bylo financováno zřízení veřejných staveb. Příjem fondu v letech 1858–1914 činil 112 525 831 zlatých a výdaje 120 329 686 zlatých. Fond dával na zřízení veřejných zařízení, škol, parků či tržnic pozemky městu Vídně, ta nemusela nic platit, ale musela se zavázat, že například pozemek pro park bude využíván jako park „navěky“. Jak odlišná byla situace Prahy, kde muselo město bývalé vojenské pozemky po zbořených hradbách draze od eráru vykupovat.

## Realizace Ringstraße

Výsledkem několikátýdenní práce komise je kvalitní a flexibilní plán, který umožňuje další rozvoj Vídně a bližší detailní plánování po celou druhou polovinu 19. století. Plánování a realizace Ringstraße je posledním velkým podnikem městského rozšíření v druhé polovině 19. století, hlavním dílem historismu a gründerského období, *Gesamtkunstwerk*, ve kterém se spojuje konservatismus, historismus a víra v pokrok s nadřazeným světem pocitů. Může se procházet mezi monumentálními stavbami volně stojícími v parcích a přitom rozmýšlet o velikosti duchovního života a státu.<sup>6)</sup> Velkolepý historismus Ringstraße je skanzem tohoto konzervativního a zároveň v pokrok věřícího oficiálního stylu gründerké doby. Historické vzory přitom mají evokovat morálně-filozofické asociace, řecko-římské souvisí s demokracií (parlament), gotické s občanskou hrdostí (Votivní chrám, radnice), renesanční s humanistickým vzděláním (muzea, opera, Burgtheater, univerzita), vládou (Hofburg), benátské formy s obchodem (burza).

Příklad Ringstraße je mimo jiné i velmi výraznou a inspirativní realizací veřejné městské zeleně. Zelené plochy *glacis* totiž byly rekreačně využívány, a proto musela být jejich ztráta nějak kompenzována. Obyvatelstvo navíc nebylo ještě tak mobilní a chtělo se zotavovat tam, kde bydlí. Navíc ve Vídni je větrno, tehdejší ulice byly prašné a každá zelená plocha byla tudíž vítána. Proto se již při plánování dbalo o ulice s alejemi a veřejné parky, kterých vznikl v okruhu Ringstraße v průběhu druhé poloviny 19. století celý systém. V letech 1861–1914 zde bylo vytvořeno 20 větších či menších parků a parkových úprav, ve kterých se odráží dobové trendy stejně jako zahraniční podněty a vlivy<sup>7)</sup>.

Nový Městský park (Stadtpark) jihovýchodně od vnitřního města byl považován za tak významný, že byl realizován již na počátku rozšiřování města (od roku 1861). Také na jeho ře-



Dnešní Volksgarten

Zdroj: Wikimedia Commons



Dnešní Stadtpark

Zdroj: Wikimedia Commons

šení je vypsána soutěž. První cenu získal malíř krajin Rudolf Selleny (1824–1875).<sup>8)</sup> Protože však radní nechtěli svěřit realizaci tak významného projektu „umělci s barvami“, předělává a realizuje jeho návrh městský zahradník Rudolf Siebeck. Park je utvářen zejména s ohledem na zotavení lidí. Je

zde dostatek stínu, rybník, louky a velký lázeňský dům. Okraj parku je osázen stromy a keři, takže z parku není vidět okolní domy. V roce 1863 je park rozšířen přes říční rameno (*Stadtpark II*), kde vzniká dětský park (*Kinderpark*) s mnoha stinnými stromy. Později je ještě vícekrát upravován.

6) BRAUNFELS, Wolfgang, *Abendländische Stadtbaukunst*. Köln, 1976. (MOLLIK et al. 1980, 461).

7) Zahraniční realizace parků jsou v té době ve Vídni známy. Městský radní August Zang koná v roce 1861 studijní cestu do Paříže, aby se zde informoval o nových parkových úpravách (zejm. Parc de Monceau). Ve Vídni působí i zahraniční zahradníci Rudolf Siebeck z Lipska (městský zahradník v letech 1859–1877), Ferdinand Malý z Prahy (1878–1884) či Gustav Sennholz z Frankfurtu nad Mohanem (1886–1895).

8) Již v 18. století vyslovuje anglický básník William Shenstone myšlenku, že „nejlepší návrhář zahrady je malíř krajin.“

Houževnatým jednáním zejména starosty Dr. Cajetana Feldera<sup>9)</sup> se v roce 1868 daří přeložit vojenské cvičiště západně od vnitřního města na okraj. Na uvolněném místě má podle plánů Friedricha Schmidta vzniknout nová radnice, dvorní divadlo, říšský sněm, několik činžáků a uprostřed Radniční park (*Rathauspark*). Ačkoli zaznívají hlasy, že park má vytvářet jen popředí monumentální architektury, převládne názor, že má Radniční park sloužit zotavení, je osázen stromy a keři poskytujícími dostatek stínu. Park je dokončen v roce 1873, kdy je položen základní kámen nové radnice.

Kromě velkých parků zde vzniká množství parkových náměstí (1877 *Schillerplatz*, 1879 *Börseplatz* a *Votivkirchenplatz*, 1880 *Beethovenplatz* – první park ve stylu geometrické zahrady ve Vídni podle návrhu Lothara Abela, 1888 *Maria-Theresienplatz* – původně privátní, později zpřístupněn veřejnosti, 1905 *Elisabeth-monument* – zakladatel zahrady Friedrich Ohmann, zahradník Josef Vesely).

Parky Ringstraße jsou výsledkem systematického plánování a konsekventně prováděné politiky veřejné zeleně. Na začátku tohoto procesu stojí

jasně formulované zadání *Zkrášlení mého rezidenčního a říšského hlavního města*. Zelené plochy se stávají integrální součástí soutěžního programu. Úspěch tohoto projektu „v malém“ vede na konci 19. století k velkolepému plánu lesního a lučního pásu (*Wald- und Wiesengürtel*) kolem Vídně jako základu pro rozvoj velkoměsta 20. století. V roce 1905 přijímá obecní rada nařízení, aby bylo kolem Vídně vytvořeno široké nezastavitelné zelené pásmo jako oblast zotavení, ochrany přírody a místního podnebí. Tento záměr je pak ošetřen zákony, zejména lesním zákonem. Toto pásmo dodnes existuje a má rozlohu na 10 700 ha.

## Závěrem

Plánování Ringstraße, byť je více než století vzdálené, je dodnes zajímavým příkladem poměrně moderního přístupu k velkému urbanistickému zadání, které bylo díky promyšlenému postupu, zapojení velkého množství subjektů a vyřešení průběžného financování bez zatěžování veřejných rozpočtů úspěšně realizováno. Ačkoli se v současnosti v našem prostředí asi nesetkáme s po-

dobným velkorysým zadáním, mohou být dílčí detaily plánování Ringstraße v mnohém i pro nás inspirativní.

## Použité zdroje:

BENEVOLO, Leonardo. *Die Geschichte der Stadt*. Campus Verlag. Frankfurt/New York, 2000.

KOCH, Hugo. *Gartenkunst im Städtebau*. Wasmuth Verlag. Berlin, 1914.

KOCH, Wilfried. *Evropská architektura*. Ikar. Praha, 1998.

KUPKA, Jiří. *Zeleň ve vývoji města*. Nakladatelství ČVUT. Praha, 2006.

KUPKA, Jiří. *Zeleň ve vývoji našich historických měst*. Disertační práce, Fakulta architektury ČVUT. Praha, 2005.

MOLLIK, Kurt – REINING, Hermann – WURZER, Rudolf. *Planung und Verwirklichung der Wiener Ringstrassenzone*. Franz Steiner Verlag. Wiesbaden, 1980.

REINING, Hermann. Vývoj veřejně přístupných parků Vídně. In: *Zahrada – park – krajina*, č. 4/99, s. 18-19, č. 6/99, s. 5-7.

SCHRÖTELER-VON BRANDT, Hildegard. *Stadtbau- und Stadtplanungsgeschichte*. Verlag W. Kohlhammer. Stuttgart, 2008.

*Wikimedia Commons*. Databáze volně použitelných mediálních souborů.

*Die Wiener Ringstraße – Bild einer Epoche. Die Erweiterung der Inneren Stadt Wien unter Kaiser Franz Joseph* (ed. Renate WAGNER-RIEGER, Fritz Thyssen Stiftung).

Ing. arch. Mgr. Jiří Kupka, Ph.D.  
Katedra urbanismu a územního plánování  
Fakulta stavební ČVUT  
Katedra biotechnických úprav krajiny  
Fakulta životního prostředí ČZU

## ENGLISH ABSTRACT

### The History of Vienna's Ringstraße, by Jiří Kupka

Speaknig today of coordination and interdisciplinary participation in large urban planning solutions, as on one hand is often the case, and untransparent tenders and competitions, as is on the other, it is worth mentioning the historic example of the planning and realization of the Viennese Ringstraße. Not only the broad involvement of many of the then state administration and self-administration elements in all the stages of the process is to be pinpointed, but of professionals and partly the public too (publication of the results, exhibition, public discussion). The planning and realization process of the Ringstraße, interesting and inspirational even today, has rested on three pillars: an anonymous competition, a commission consisting of a wide range of specialists and politicians, and a fund for the city expansion financing the project by its own means, independently from public budgets. Just to compare, how many competitions there were in the 20th century for problematic locations in Prague (Letná, Pankrác, Old Town Hall) but all of them of no satisfactory result. This article outlines some specific stages of the Ringstraße planning process, surprisingly modern and entirely successful.

9) Velký vliv purkmistra Vídně Dr. Cajetana Feldera (1868–1878) je patrný zejména v závěrečné fázi plánování Ringstraße. Díky jeho energii, síle a odvaze je upuštěno od realizace vojenského cvičiště. Pro myšlenku triády radnice – parlament – univerzita získává architektka Friedricha von Schmidta a napíná všechny síly k její realizaci. Jeho postup není ve své době oceněn a to, že sám do nové radnice nikdy nevstupuje, jen dokazuje, jak hluboké odcizení bylo mezi ním a oficiálními zástupci města. (MOLLIK et al. 1980, 350nn).